



И в а н Д о б р е в

Б ъ л г а р и т е

з а р у с к и я н а р о д , д ъ р ж а в а и к у л т у р а

**И с к о н и в е С л о в о
и С л о в о в е о т ъ Б о г а,
и Б о г ъ в е С л о в о**

Моят най-дълбок поклон пред Светлата Памет на хилядите знайни и незнайни български духовници кръстители и просветители великомъченици, отдали живота си за приемането, утвърждаването и разпространението на Светата Христова Вера и за духовно-културното съзиждане, въздигане и напредък не само на благочестивия и добродетелен православен български народ, но и на благочестивия и добродетелен православен велик руски народ.

С л а в а , В ъ ч у н а я С л а в а и В ъ ч у н а я П а м а т ъ В с е м ъ И м ъ

**С О Ф И Я
2 0 1 1**

СЪДЪРЖАНИЕ

ВЪВЕДЕНИЕ	7
БЪЛГАРИТЕ ОТ ИЗТОЧНА ЕВРОПА ЗА РУСКИЯ НАРОД, ДЪРЖАВА И КУЛТУРА	43
Дунавските българи от Първото Българско Царство.....	43
В зората на Дунавска България.....	62
Дунавските българи за руския народ, държава и култура.....	177
Кой в действителност християнизира русите?.....	204
Северните българи за киевските руси.....	235
Южните българи и киевските руси.....	299
Волжските българи за руския народ, държава и култура.....	311
БЪЛГАРСКАТА КНЯГИНЯ ЕЛЕНА-ОЛГА НАЧЕЛО НА РУСИЯ	359
Полагане основите на Киевското Княжество и руската държава.....	359
Царь болгарский Симеон Великий.....	391
Женитбата на княгиня Елена за княз Игор.....	426
Безименната, безродната и безотечествената княгиня Олга.....	442
Дъщерята на цар Симеон, княгиня Елена-Олга.....	449
Княгиня Елена-Олга и презвитер Григорий.....	455
Наполовина българинът княз Светослав.....	507
Последно-други свидетелства и доказателства за княгиня Елена.....	525
Княгиня Елена-Олга начело на Русия.....	539
СВЯТОЕ КРЕЩЕНИЕ И ПРОСВЕЩЕНИЕ ВЕЛИКОЙ РУСИ	561
Българската княгиня Анна и руският княз Владимир.....	562
Свято Кръщение и Просвещение Великой Руси.....	576
Дъщерята на цар Борис II, княгиня Анна.....	664
Религиозно-богословски свидетелства и доказателства за християнизацията и даването на русите от българите на старобългарския език, книжнина, писменост и православна култура.....	678
Културно-историческото значение и роля на християнизацията и даването на русите от българите на старобългарския език, книжнина, писменост и православна култура.....	808
ЗАКЛЮЧЕНИЕ	931
БИБЛИОГРАФИЯ	947
Цитирана литература.....	947
Източници.....	975
Съкращения.....	980

ГЛАВА ВТОРА

БЪЛГАРСКАТА КНЯГИНЯ ЕЛЕНА-ОЛГА НАЧЕЛО НА РУСИЯ

Собствено лингвистичното свидетелство и доказателство за това, че тази титла е тъкмо прабългарска, а не хазарска (М. Артамонов; М. Геллер; Н. Голб, О. Прицак), се явява преди всичко безспорният факт, че нейната форма в хазарския език е *хаган*, *khaqan*, *hak'an*, *хауџън*, откъдето като че ли би трябвало да е и старм. *хакан* (В. Гукасян), докато староруската ѝ форма е *коган*. Тук зв. *о* очевидно-безспорно е резултат от действието на общославянския закон за закръгляне на краткото неударено *а* или по времето на заемането си от местния български език титлата без всякакво съмнение има формата **каган*. Това се потвърждава също така и от старобългарското в староруския език **каганъ** “государь”, от което се образува и мли **Гаганъ** (СЛДСЯз).

Не хазарският, а прабългарският произход на титлата си проличава особено добре от съставената на основата на арабските извори таблица на Г. Вернадский [2009], който обаче не само, че изобщо не е в състояние да диференцира достатъчно ясно-отчетливо нито титлите, нито пък техните носители, но на всичкото отгоре и не забелязва как точно арабите изписват титлата не с *к*, а с *х*:

Учитывая такую возможность, давайте проанализируем соотносительные титулы двух правителей, как это дано разными авторами:

Автор	1-й представитель	2-й представитель
Константин	Хакан	Пех
Ибн-Руста	Хазар-Хакан	Айша
Ибн-Фадлан	Хакан	Хакан-Бех
Масуди	Хакан	Малик
Ибн-Хакал	Хакан-Хазар	Малик-Хазар
Гардизи	Хазар-Хакан	Абшад (Аншад)

Характерно, что первый правитель всегда оставался известным как каган или хазар-каган. Мы можем истолковать этот титул либо в том смысле, что первый правитель был вождем всего хазарского государства, либо в том смысле, что он был вождем только самих хазар, одной хазарской этнической группы [162].

А Хакан был падишахом тюрков и хазар. У него было войско для ведения войн, которое состояло из четырехсот тысяч человек. Местом пребывания Хакана был Накрат. Весь Рус выплачивал ему харадж.

Кубад-шах имел с этим Хаканом постоянные споры, войны и сражения, но ни один из них не достигал ни успеха, ни победы. Наконец, через некоторое время Хакан захотел отдать свою дочь Кубаду. Кубад согласился, и после этого между ними упрочилось здание мира. Кубад отправил затем к Хакану своего посла, которому сказал: "Между его владениями (мюлк) и нашими владениями я построю крепостной вал и стену. Это, однако, не будет препятствием для кого-либо из нас, захотев что-либо, пойти туда и тому, кто захочет сюда, прийти к нам". Эти слова и повелел передать падишах (Дербенд).

За отбелязване тук още е и това, че и тази титла, подобно на титл. *бан*, *бик* (от *сю-биги*), *жупан*, *кавхан*, *тархан*, *тигин* (от *канар-тигин*), *тиун*, *хан*, *ювиги*, е заемка от китайския в прабългарския език:

22. тюркск. *qayan* 'каган, государь' < кит. *Ке-хан* /27/ 'великий хан' (Чънь Чан-Хао, 1953); < кит. *ке-киан* /28/ 'великий государь' > *qayan* (Ramstedt, 1951, 62) (Н. Баскаков; Е. Pulleyblank).

Всъщност точно такава е формата на титлата и в дунавския прабългарски език, видно особено добре от нейната употреба и в Остромировото Евангелие – каганъ “государь” (СлДСЯз). Почти по същото време тя се носи и от българския княз Борис – **Михаилъ каганъ на Българѣхъ**, потвърдено най напред от редицата разкази за него в апокрифната книжнина, отнасящи се главно до Кръщението, а така също, макар и не напълно сигурно, и от разчитането на личния печат на висшия сановник на цар Борис I – Йоан Багатур, но в замяна на това пък повече от сигурно и от латиноезичните извори, с които в пълна степен се съгласуват и гръцките извори:

Подобно на това описание намираме в така наречения апокриф „Михаил-хаган”, който всъщност се отнася за друг български владетел - св. княз Борис I. В апокрифа се разказва за едно измислено посещение на св. княз Борис в Рим и посещението му на гроба на апостол Петър.

В един друг апокриф, който носи заглавие „Тълкувание Данаилово”, изглежда, се говори за същото лице, но тук всичко е значително по-ясно. Става дума за св. княз Борис, който се споменава под името Михаил и с титлата каган.

В апокрифите, в два различни случая, изразът медно гумно е заместен от медно капище. Става дума за апокрифа със заглавие „Видение на пророк Данаил за царете, за последните дни и края на света”, в който четем пак за този същия загадъчен Михаил каган: „II ще отиде на мястото, където има скрит съд. II като удари с меч си в медното капище, в него има скрит съд. По повеление Божие той ще се открие.”

Но целият мотив за медното гумно или медното капище води началото си от България. Оттук идва и преданието за борбата за завладяването на медното гумно, за двубоя, който се разиграва на него. Първият двубой, който се разиграва на медното гумно или при медното капище, е описан в апокрифите. В апокрифа „Данаилово тълкувание” се казва: „II тогава ще започне лютото начало по целия свят. Ще въстане Михаил-каган (св. княз Борис) на българите. Даденото му царство на българите прие не чрез насилие. Тогава ще въстане брат срещу брата, град срещу града, земя срещу земя.” Така апокрифът представя борбата на св. княз Борис за налагане на християнството в България.

По-нататък апокрифът се връща към този момент: „II той ще удари по медното капище и то ще се разпръсне на прах.” Така Михаил-каган е първият, който се бие при медно капище или на медно гумно. Ефектът сред езическия свят от това строшаване на медното гумно е бил грандиозен и той продължава да разказва за медното гумно, което вече става част от митологията, част от фолклорното богатство на тези народи. Медното гумно става не само място за дворец, за царуване и за богатство, но и място за единборство и първият единборец на това магическо гумно, символ на езичеството, е св. княз Борис. Оттук нататък всички юнаци във от България ще се бият на медно гумно, а в България то е осъдено на изчезване. То е символ на една отречена епоха на Тангра и Перун (Ив. Венедиков).

Praeerat eis quidam nomine Kris, quem lingua sua cagan appellabant, quod in lingua nostra resonat imperator,... (Diocl).

Но это перемирие продержалось не больше двух лет, ибо каган, называемый так у гуннов, стал вести себя гордо и презрительно по отношению к ромеям;... (Симокат).

При преминаването и заемането на титлата в гръцкия език прабългарската съгл. κ се замества чрез гръцката съгл. χ:

4. *Titel der bulgarischen Fürsten (VI. Jh.): Χαγάνον τόν ἀρχοντα Βουλγαρίας* (Gu. Moravcsik) [вж. Беляев 2010, 31-32; Бешевлиев 1934, 66; Вернадский 2009, 161-263; Виноградов 2010, 2-3; Гедеоновъ 2010, 58-260, 332-345; Димитров 2010, 6; Добрев 2006, 10; Дроздов 2010, 313-316; Йорданов 1989, 391; СлДСЯз, 141, 314, вж. и срв. Баскаков 2010, 1-9; Брайчевский 2009, 33-36; Венедиков 2011, 2-8; ~*~2011а, 6; Вернадский 2009, 211-258; Воейков 2010а, 2-5; Голб, Прицак 2009, 83-84, 193; Греков 2010, 4-6; Гукасян 1971, 245-246; Гумилев 2010а, 33-42; Гутнов 2010, 3; Думин, Турилов 2010, 1-3; Егоров 2009, 56-82, 103-134; Заходер 2010, 24-30; Карышповский 1960, 39-51; Кестлер 2009, 53-68; Коновалова 2001, 108-135; ~*~2011а 2010, 112-142; Луценко 2010, 24-38; Михайлов 1989, 97-136;

Николаев 1949, 25-27,67-69; Новосельцев 1982, 150-159; Петрухин 1993, 68-83; ~*~2001, 73-78; ~*~2010, 46-50; Поляк 2001, 101; Притцак 2009, 12-16; Татищев 2009а, 28; Хайнман 2009, 6-36; Ewers 2010, 49-170,233-320; Kafeslioğlu 2008, 5; Karatay 2003, 71; Kmietowicz 1976, 175-189; Moravcsik 1983, 157,332-334; Petrukhin 2009, 1-7; Pulleyblank 2008, 257-262; Schmitt 2010, 6; Дербенд, 1-2; Абаев-1, 228-229; ~*~-2, 435-437; Багр-Имп, 6-8,112-136; Дербенд, 1-2; ПродФеоф, 166,181; Руста, 2-7; Симокат, 6; Diocl, 2; Ghew, 6-16; HudAl, 94; Nicéph-Con, 15; Sigism, 6-10, срв. Артамонов 2011й, 1; Галкина 2010, 3; Геллер 2009, 5,27; Дроздов 2010, 234-255; Седов 2009, 10-11; Хелимский 2010, 3, подчертано – И.Д.].